

Η συμβολή του Τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2017

1^η εκτίμηση (προσωρινά στοιχεία) – Μάιος 2018

Δρ. Άρης Ίκκος, ISHC
Επιστημονικός Διευθυντής, ΙΝΣΕΤΕ

Σεραφείμ Κουτσός
Αναλυτής

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
Ο Τουρισμός ως "οριζόντια" δραστηριότητα	3
Ο Τουρισμός ως Δραστηριότητα στην Ελλάδα	3
Στόχος της παρούσας μελέτης	3
Εισερχόμενος Τουρισμός	4
Αφίξεις και Έσοδα Εισερχομένων Τουριστών	5
Αφίξεις και Έσοδα από Κρουαζιέρα	7
Έσοδα Αερομεταφορών και Θαλάσσιων Μεταφορών	8
Έσοδα Οδικών και Σιδηροδρομικών Μεταφορών	8
Εγχώριος Τουρισμός	9
Τουρισμός: Επενδύσεις και έμμεσα οφέλη	10
Επενδύσεις στον Τουρισμό	11
Τα έμμεσα οφέλη του Τουρισμού	12
Η συμβολή του τουρισμού στην Ελληνική οικονομία	13
Η περιφερειακή κατανομή της Τουριστικής Δραστηριότητας και η συμβολή της ανά Περιφέρεια	14
Η συμβολή του Τουρισμού στο Ισοζύγιο Πληρωμών	15
Τουρισμός και Απασχόληση	16
Συμπεράσματα	17
Πηγές	18

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια πρώτη εκτίμηση βάσει προσωρινών στοιχείων -
θα αναθεωρηθεί όταν ανακοινωθούν τα τελικά στοιχεία.

Εισαγωγή

Ο Τουρισμός ως “οριζόντια” δραστηριότητα

Ο τουρισμός, σε αντίθεση με τις περισσότερες μεταποιητικές δραστηριότητες ή τις δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα, αποτελεί οριζόντια δραστηριότητα και όχι κάθετη. Δηλαδή, ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που οριοθετείται από την πλευρά της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών ενώ οι μεταποιητικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα αποτελούν δραστηριότητες παραγωγής και προσφοράς προϊόντων. Για παράδειγμα, ο μεταλλουργικός κλάδος συγκροτείται από τις εταιρείες παραγωγής προϊόντων μετάλλου και ο κλάδος των σιτηρών από τις αγροτικές επιχειρήσεις που παράγουν σιτηρά. Αντίθετα, η δραστηριότητα του τουρισμού επιδρά σε πολλούς κλάδους της οικονομίας, όπως μεταφορές (π.χ. ταξίδι με αεροπλάνο και transfer με λεωφορείο), διαμονής (σε ξενοδοχείο ή αλλού), εστίασης (σε εστιατόρια ή bar εντός ή εκτός του χώρου διαμονής), διασκέδασης (περιλαμβανομένων των επισκέψεων σε αξιοθέατα) και κατανάλωσης σε καταστήματα. Έτσι ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που –ούτως ή άλλως- αφορά πολλά και διάφορα μέρη του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού μιας χώρας.

Ο Τουρισμός ως δραστηριότητα στην Ελλάδα

Η σημαντικότητα του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας και της απασχόλησης θα αναλυθεί κατωτέρω διεξοδικά. Επιγραμματικά αναφέρουμε ότι ο τουρισμός αποτελεί τα τελευταία χρόνια για την ελληνική οικονομία το ανάχωμα στην ύφεση και την ατμομηχανή για την μείωση της ανεργίας. Επίσης, ο κλάδος του τουρισμού είναι ένας από τους λίγους τομείς που παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον και λόγω της σημασίας του μπορεί να αποτελέσει βασικό μοχλό για την επάνοδο της χώρας στην ανάπτυξη. Λόγω δε της μεγάλης διασποράς των τουριστικών προορισμών ανά την χώρα, ο τουρισμός παίζει καταλυτικό ρόλο στην διαμόρφωση του εθνικού εισοδήματος σε πολλές Περιφέρειες της χώρας. Στον αντίποδα, ο τουρισμός έχει έντονη εποχικότητα λόγω του ότι οι διακοπές για Ήλιο & Θάλασσα -που όμως αποτελούν και την μεγαλύτερη Ευρωπαϊκή προϊόντική αγορά- αποτελούν το βασικό τουριστικό προϊόν της χώρας.

Στόχος της παρούσας μελέτης

Δεδομένης της σημασίας του τουρισμού για την ελληνική οικονομία, η αποτύπωση των οικονομικών μεγεθών του αποτελεί προϋπόθεση για την διαμόρφωση και διατύπωση απόψεων και επιλογών ως προς την στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί στον ελληνικό τουρισμό για την ανάπτυξή του και την επίλυση των προβλημάτων του. Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στο να συμβάλλει στην κατεύθυνση αυτή προσφέροντας μια βάση συζήτησης αποτυπώνοντας τα ακόλουθα μεγέθη του ελληνικού τουρισμού:

- την συμβολή του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας μέσω αναλυτικής καταγραφής και αποτύπωσης των μεγεθών για τον Εισερχόμενο Τουρισμό, τον Εγχώριο Τουρισμό, τις Επενδύσεις στον Τουρισμό και τις Έμμεσες και Προκαλούμενες Επιδράσεις του στην οικονομία,
- την περιφερειακή διάσταση του τουρισμού, δηλαδή την συμβολή του στη διαμόρφωση του ΑΕΠ των Περιφερειών της χώρας,
- την συμβολή του τουρισμού στη διατήρηση ισορροπίας στο Ισοζύγιο Πληρωμών της χώρας,
- την συμβολή του τουρισμού στην απασχόληση.

Εισερχόμενος Τουρισμός

ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Αφίξεις και Έσοδα Εισερχομένων Τουριστών 2017

27,2 εκ.

Τουρίστες επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2017

Εισερχόμενος Τουρισμός, 2017

	Αφίξεις	%	Έσοδα (€)	%
Ιαν	520.436	2%	163.129.400	1%
Φεβ	444.404	2%	143.123.000	1%
Μαρ	627.577	2%	193.468.000	1%
Απρ	1.009.699	4%	456.541.640	3%
Μαι	1.982.124	7%	1.035.619.000	7%
Ιουν	3.356.288	12%	1.976.755.000	14%
Ιούλ	5.141.621	19%	2.840.325.000	20%
Αυγ	5.813.441	21%	3.450.330.172	24%
Σεπ	4.639.734	17%	2.404.511.353	17%
Οκτ	2.355.849	9%	1.115.131.000	8%
Νοε	740.535	3%	208.082.000	1%
Δεκ	562.475	2%	179.857.525	1%
Σύνολο	27.194.183	100%	14.202.462.079	100%
Αεροπορικώς	17.946.012	66%		
Οδικώς	8.267.454	30%		
Σιδηρ/μικώς	11.227	0%		
Θαλασσίως	969.490	4%		

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ-Επεξεργασία SETE Intelligence

Τα στοιχεία εσόδων για το 2017 υπόκεινται σε αλλαγή.

Το 2017 η Ελλάδα υποδέχθηκε σχεδόν **27,2 εκ. τουρίστες**, μόνιμους κατοίκους άλλων χωρών («Μη Κάτοικοι»), και εισέπραξε σχεδόν **€ 14,2 δισ.**

Η εικόνα για το 2017 αναφορικά με την επιλογή του μεταφορικού μέσου των τουριστών που επιλέγουν την Ελλάδα για τις διακοπές τους είναι σχεδόν ίδια με τα προηγούμενα χρόνια. Συγκεκριμένα, οι **αεροπορικές αφίξεις** αποτέλεσαν το **66%** του συνόλου των αφίξεων ακολουθούμενες από τις **οδικές** με **30,0%** και τις **θαλάσσιες** με **4%**. Το ποσοστό των τουριστών που επέλεξαν το τρένο ως μέσο μεταφοράς για το ταξίδι τους στην Ελλάδα ήταν αμελητέο.

Αναφορικά με τα έσοδα, παρατηρείται έντονη εποχικότητα, με το **61,0%** των εσόδων να καταγράφεται στο 3^ο τρίμηνο του έτους. Αντίστοιχα, στο 2^ο τρίμηνο του έτους που σηματοδοτεί την έναρξη την τουριστικής περιόδου καταγράφεται το **24,0%** των εσόδων.

Πράγμα εύλογο μιας και στα δύο αυτά τρίμηνα καταγράφεται το **81,0%** των συνολικών αφίξεων στην χώρα μας.

Για το 1^ο και 4^ο τρίμηνο του έτους, τόσο οι αφίξεις όσο και τα έσοδα είναι συγκριτικά μικρότερα, με το 1^ο τρίμηνο να καταγράφει το **6,0%** των αφίξεων και το **4,0%** των εσόδων και το 4^ο τρίμηνο το **13,0%** των αφίξεων και **11,0%** των εσόδων.

Επίσης, η εικόνα των αφίξεων και των εσόδων καταδεικνύουν την εξάρτηση του τουρισμού της χώρας μας από το κυρίαρχο προϊόν –σε Ευρωπαϊκό επίπεδο– Ήλιος & Θάλασσα, καθώς από την έναρξη μέχρι την λήξη της καλοκαιρινής περιόδου (Απρίλιος – Σεπτέμβριος) καταγράφεται το **81,0%** των αφίξεων και το **86,0%** των εσόδων.

+9,7%
αύξηση αφίξεων

+11,4%
αύξηση εσόδων

Εισερχόμενος Τουρισμός, 2016 - 2017				
	Αφίξεις		Έσοδα	
	2016	2017	2016	2017
Ιαν	559.058	520.436	167.000.000	163.129.400
Φεβ	433.185	444.404	147.617.000	143.123.000
Μαρ	628.723	627.577	210.881.000	193.468.000
Απρ	901.581	1.009.699	409.432.000	456.541.640
Μαι	1.952.667	1.982.124	1.019.791.000	1.035.619.000
Ιουν	2.970.997	3.356.288	1.722.682.000	1.976.755.000
Ιουλ	4.664.388	5.141.621	2.697.905.000	2.840.325.000
Αυγ	5.084.156	5.813.441	2.952.098.000	3.450.330.172
Σεπ	4.149.739	4.639.734	2.069.227.000	2.404.511.353
Οκτ	2.174.081	2.355.849	969.703.000	1.115.131.000
Νοε	716.782	740.535	204.398.000	208.082.000
Δεκ	563.986	562.475	178.480.045	179.857.525
Σύνολο	24.799.343	27.194.183	12.749.214.045	14.202.462.079
Μεταβολή		9,7%		11,4%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ-Επεξεργασία SETE Intelligence
Τα στοιχεία εσόδων για το 2017 υπόκεινται σε αλλαγή.

	2016	2017	% Δ
Έσοδα (εκ. €)	12.749	14.202	11,4%
Διαν/σεις (χιλ.)	190.402	209.855	10,2%
Αφίξεις (χιλ.)	24.799	27.194	9,7%
Μέση Διάρκεια Παραμονής	7,7	7,7	0,5%
ΜΚΔ	514,1	522,3	1,6%
Δαπάνη/Διαν/ση	67,0	67,7	1,1%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ-Επεξεργασία SETE Intelligence

Το 2017, ο εισερχόμενος τουρισμός παρουσίασε **αύξηση αφίξεων (+9,7%)** και **εσόδων (+11,7%)**, πετυχαίνοντας νέα επίπεδα ρεκόρ **27,2 εκ. και € 14,2 δισ. αντίστοιχα**. Συγκεκριμένα, τα έσοδα μετά την πτώση του 2016 (-6,8%) σημείωσαν μεγάλη αύξηση, υπερβαίνοντας τα έσοδα του 2015 που αποτελούσαν έως τώρα την καλύτερη επίδοση στις ταξιδιωτικές εισπράξεις. Παράλληλα, στις διανυκτερεύσεις η αύξηση αγγίζει το **+10,2%** και συνολικά ανήλθαν σε σχεδόν **210 εκ.**, που επίσης αποτελεί νέο ρεκόρ.

Η Μέση κατά Κεφαλήν Δαπάνη (ΜΚΔ) ανήλθε στα **€ 522,3** εμφανίζοντας αύξηση κατά **+1,6%** που οφείλεται πρωτίστως στην αύξηση της **Δαπάνης ανά Διανυκτέρευση κατά +1,1%** (από **€ 67,0 σε € 67,7**) και δευτερευόντως στην **οριακή αύξηση της Μέσης Διάρκειας Παραμονής κατά +0,5%** (**7,7 διανυκτερεύσεις**).

Βάσει της ακολουθούμενης μεθοδολογίας¹ για την καταγραφή των **εσόδων**, αυτά **δεν περιλαμβάνουν το μέρος της δαπάνης του τουρίστα που παρέμεινε πρωτογενώς στο εξωτερικό**, π.χ. η αμοιβή και το κέρδος του Tour Operator, **αλλά περιλαμβάνουν μόνο το μέρος της δαπάνης του τουρίστα που καταναλώθηκε στην Ελλάδα**, π.χ. το έσοδο του ξενοδοχείου ή τη δαπάνη του τουρίστα στα καταστήματα.

Ομοίως, **δεν περιλαμβάνουν ούτε τα έσοδα από τις αερομεταφορές και θαλάσσιες μεταφορές των εισερχόμενων τουριστών για την μετάβασή τους στην Ελλάδα**, που καταγράφονται ξεχωριστά και αθροίζονται με όλες τις άλλες δαπάνες μεταφορών όπως π.χ. cargo, ούτε τα στοιχεία από επιβάτες κρουαζιέρας. Τα πρόσθετα αυτά έσοδα, όπως και η εγχώρια τουριστική δαπάνη, **εξετάζονται αναλυτικά κατωτέρω**.

¹ <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt200607.pdf>

Τουρισμός Κρουαζιέρας				
Αφίξεις		Έσοδα (€)		
	2016	2017	2016	2017
Α' Τρίμηνο	88.939	44.985	13.596.000	13.507.600
Β' Τρίμηνο	973.271	588.868	149.871.000	155.159.434
Γ' Τρίμηνο	1.577.282	1.744.421	220.983.000	221.826.475
Δ' Τρίμηνο	631.990	588.574	73.048.955	71.602.475
Σύνολο	3.271.482	2.966.848	457.498.955	462.095.984
Μεταβολή 2015-2016		-9,3%		1,0%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ-Επεξεργασία SETE Intelligence
Τα στοιχεία εσόδων υπόκεινται σε αλλαγή.

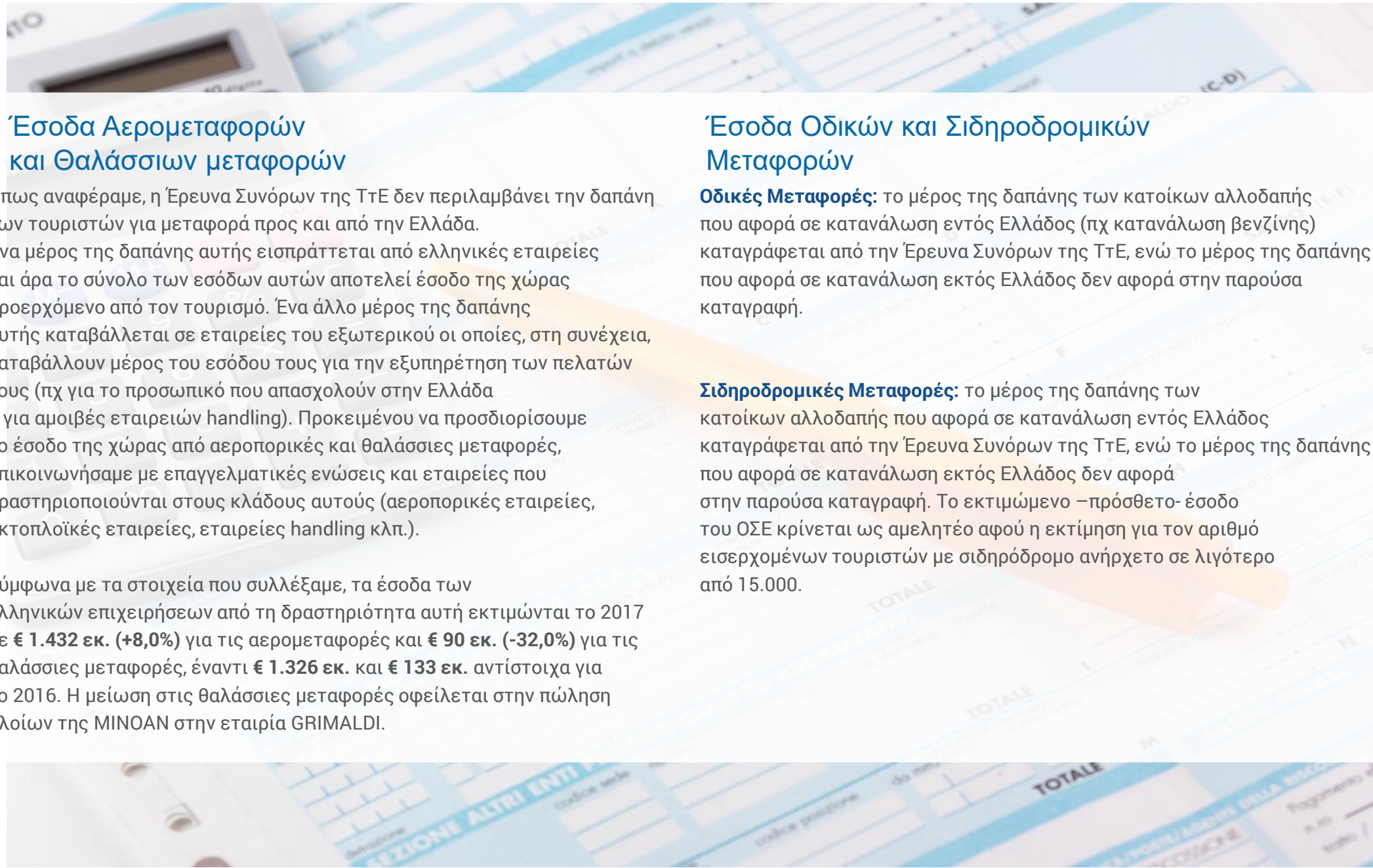
Τα στοιχεία της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ που παραθέσαμε δεν περιλαμβάνουν τους επιβάτες κρουαζιέρας, εκτός από αυτούς που τελειώνουν την κρουαζιέρα τους στην Ελλάδα και αναχωρούν από κάποιο ελληνικό αεροδρόμιο ή λιμάνι.

Το ποσοστό των επιβατών αυτών είναι πολύ μικρό. Προκειμένου, συνεπώς, να καταγραφεί και η κίνηση των επιβατών κρουαζιέρας και οι εισπράξεις από αυτούς, η ΤτΕ εκπονεί και την Έρευνα Κρουαζιέρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας αυτής, το **2017 η Ελλάδα υποδέχθηκε σχεδόν 3,0 εκ. τουρίστες** κρουαζιέρας, μειωμένους σε σύγκριση με το 2016 κατά **-9,3%**, και **εισέπραξε σχεδόν € 462 εκ., αυξημένα κατά +1,0%**.

Παρά την αρνητική μεταβολή των αφίξεων (-9,3%), τα έσοδα αυξήθηκαν (+1,0%). Αυτό οφείλεται κυρίως στην **αύξηση των διανυκτερεύσεων** κατά **+21,4%** (από 3.017 χιλ. το 2016 σε 3.661 χιλ. το 2017).

Η εποχικότητα των επιβατών κρουαζιέρας είναι επίσης μεγάλη για το 2017, αλλά συγκριτικά μικρότερη από αυτήν του εισερχόμενου τουρισμού αφού στο 3^ο τρίμηνο έχουμε το **58,8%** των αφίξεων και το **48,0%** των εσόδων και στο 2^ο και 4^ο τρίμηνο το **19,8%/19,8% των αφίξεων και 33,6%/15,5% των εσόδων** αντίστοιχα. Για το 1^ο τρίμηνο η κρουαζιέρα είναι πρακτικά ανύπαρκτη με μόλις το **1,5%** των αφίξεων και το **2,9%** των εσόδων.

Πλέον των παραπάνω, για τον υπολογισμό του συνολικού εσόδου από κρουαζιέρα, θα πρέπει να προσμετρηθούν και οι δαπάνες των εταιρειών κρουαζιέρας που το 2016 ήταν **€ 169 εκ.** Συνεπώς με αντίστοιχη αναλογική αύξηση όπως τα έσοδα που αποτυπώνονται στην Έρευνα Κρουαζιέρας της ΤτΕ, τα έσοδα αυτά εκτιμώνται σε **€ 171 εκ.** για το 2017.

Έσοδα Αερομεταφορών και Θαλάσσιων μεταφορών

Όπως αναφέραμε, η Έρευνα Συνόρων της ΤΤΕ δεν περιλαμβάνει την δαπάνη των τουριστών για μεταφορά προς και από την Ελλάδα.

Ένα μέρος της δαπάνης αυτής εισπράττεται από ελληνικές εταιρείες και άρα το σύνολο των εσόδων αυτών αποτελεί έσοδο της χώρας προερχόμενο από τον τουρισμό. Ένα άλλο μέρος της δαπάνης αυτής καταβάλλεται σε εταιρείες του εξωτερικού οι οποίες, στη συνέχεια, καταβάλλουν μέρος του εσόδου τους για την εξυπηρέτηση των πελατών τους (πχ για το προσωπικό που απασχολούν στην Ελλάδα ή για αμοιβές εταιρειών handling). Προκειμένου να προσδιορίσουμε το έσοδο της χώρας από αεροπορικές και θαλάσσιες μεταφορές, επικοινωνήσαμε με επαγγελματικές ενώσεις και εταιρείες που δραστηριοποιούνται στους κλάδους αυτούς (αεροπορικές εταιρείες, ακτοπλοϊκές εταιρείες, εταιρείες handling κλπ.).

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συλλέξαμε, τα έσοδα των ελληνικών επιχειρήσεων από τη δραστηριότητα αυτή εκτιμώνται το 2017 σε **€ 1.432 εκ. (+8,0%)** για τις αερομεταφορές και **€ 90 εκ. (-32,0%)** για τις θαλάσσιες μεταφορές, έναντι **€ 1.326 εκ.** και **€ 133 εκ.** αντίστοιχα για το 2016. Η μείωση στις θαλάσσιες μεταφορές οφείλεται στην πώληση πλοίων της MINOAN στην εταιρία GRIMALDI.

Έσοδα Οδικών και Σιδηροδρομικών Μεταφορών

Οδικές Μεταφορές: το μέρος της δαπάνης των κατοίκων αλλοδαπής που αφορά σε κατανάλωση εντός Ελλάδος (πχ κατανάλωση βενζίνης) καταγράφεται από την Έρευνα Συνόρων της ΤΤΕ, ενώ το μέρος της δαπάνης που αφορά σε κατανάλωση εκτός Ελλάδος δεν αφορά στην παρούσα καταγραφή.

Σιδηροδρομικές Μεταφορές: το μέρος της δαπάνης των κατοίκων αλλοδαπής που αφορά σε κατανάλωση εντός Ελλάδος καταγράφεται από την Έρευνα Συνόρων της ΤΤΕ, ενώ το μέρος της δαπάνης που αφορά σε κατανάλωση εκτός Ελλάδος δεν αφορά στην παρούσα καταγραφή. Το εκτιμώμενο –πρόσθετο- έσοδο του ΟΣΕ κρίνεται ως αμελητέο αφού η εκτίμηση για τον αριθμό εισερχομένων τουριστών με σιδηρόδρομο ανήρχετο σε λιγότερο από 15.000.

ΕΓΧΩΡΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η τελευταία διαθέσιμη εκτίμηση της δαπάνης του εγχώριου τουρισμού είναι η «Έρευνα Διακοπών» της ΕΛΣΤΑΤ για το 2016. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, η **εγχώρια τουριστική δαπάνη για ταξίδια άνω της 1 διανυκτέρευσης ήταν € 1.287 εκ.** όταν για το 2015 ήταν € 1.264 εκ., δηλαδή αυξημένη κατά +1,8% σε σύγκριση με το 2015. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2008, η αντίστοιχη δαπάνη ήταν € 3.868 εκ. Δηλαδή, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, ο **εγχώριος τουρισμός μειώθηκε κατά περίπου -66,7%.**

Για τα ταξίδια με τουλάχιστον 1 διανυκτέρευση, προκύπτει ότι:

- ο αριθμός των ταξιδιών μειώθηκε κατά **-5,2%**,
- η Μέση κατά Κεφαλή Δαπάνη ανά ταξίδι αυξήθηκε κατά **+7,4%**,
- ενώ η συνολική δαπάνη αυξήθηκε κατά **+1,8%**.

Εγχώριος Τουρισμός Ταξίδια με 1 τουλάχιστον Διανυκτερεύση				
	2014	2015	2016	Δ
Ταξίδια	5.340.163	4.841.525	4.590.484	-5,2%
Δαπάνη (€)	1.352.466.146	1.264.125.934	1.286.735.621	1,8%
ΜΚΔ (€)/ταξίδι	253	261	280	7,4%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ-Επεξεργασία SETE Intelligence

-66,7%

μειώθηκε ο εγχώριος
Τουρισμός από το 2008

Η ίδια εικόνα αναδεικνύεται και από τον ακόλουθο πίνακα για ταξίδια με τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις.

Εγχώριος Τουρισμός Ταξίδια με 4 τουλάχιστον Διανυκτερεύσεις					
	2008	2014	2015	2016	Δ
Ταξίδια	6.831.852	3.743.868	3.368.957	3.253.352	-3,4%
Δαπάνη (€)	3.159.801.317	1.137.771.331	1.059.551.179	1.093.222.962	3,2%
ΜΚΔ (€) /ταξίδι	463	304	315	336	6,8%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ-Επεξεργασία SETE Intelligence

Μεταξύ 2015 και 2016, λόγω της κρίσης:

- ο αριθμός των ταξιδιών με τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις μειώθηκε κατά **-3,4%**,
- η ΜΚΔ ανά ταξίδι αυξήθηκε κατά **+6,8%**,
- ως αποτέλεσμα, η συνολική δαπάνη αυξήθηκε κατά **+3,2%**.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των αεροπορικών αφίξεων εσωτερικού, το 2017² καταγράφεται μικρή αύξηση του εγχώριου τουρισμού σε σχέση με το 2016. Συνεπώς η ταξιδιωτική δαπάνη του εγχώριου τουρισμού για το 2017 εκτιμάται σε **€ 1.323 εκ.**, αυξημένη κατά 2,8% σε σχέση με το 2016.

² +2,8% στην εσωτερική αεροπορική κίνηση

Τουρισμός: Επενδύσεις και έμμεσα οφέλη

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του INΣΕΤΕ¹, το σύνολο των επενδύσεων των ξενοδοχείων το 2014 ανήλθε σε ~ € 785 εκ.

Από το ποσό αυτό ένα μέρος αφορά σε εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες και το υπόλοιπο σε αγαθά και υπηρεσίες εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Το ποσοστό εγχώριας προστιθέμενης αξίας εκτιμάται **σε ~59,0% στις νέες κατασκευές και ~44,0% στις ανακαινίσεις.**

Συνεπώς, η επένδυση του ξενοδοχειακού κλάδου για το 2014, καθαρή από εισαγωγές, ανέρχεται σε ~ € 400 εκ.

Σύμφωνα με το IOBE (2012), τα έσοδα των καταλυμάτων, που δεν περιλαμβάνουν μόνο ξενοδοχεία αλλά και ενοικιαζόμενα δωμάτια, βίλλες κλπ., **αντιπροσωπεύουν το 45,0% της τουριστικής δραστηριότητας.** Ελλείπει στοιχείων για τους άλλους κλάδους, αλλά και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο ξενοδοχειακός κλάδος προσφέρει μόνο ένα μέρος των καταλυμάτων, μπορεί κανείς αναλογικά να εκτιμήσει το σύνολο της επένδυσης των άλλων κλάδων σε τουλάχιστον € 960 εκ. Αναγνωρίζοντας ότι, σε σχέση με τους άλλους κλάδους που εξυπηρετούν τον τουρισμό, ο ξενοδοχειακός κλάδος είναι συγκριτικά μεγαλύτερης εντάσεως κεφαλαίου και προκειμένου να είμαστε συντηρητικοί στις προβλέψεις μας, απομεινώνουμε το ποσό αυτό κατά το 1/3 και εκτιμούμε την συνολική δαπάνη των άλλων κλάδων σε ~ € 640 εκ.

Συγκρινόμενοι με τον ξενοδοχειακό κλάδο, οι άλλοι κλάδοι έχουν επίσης χαμηλότερη αναλογία εγχώριας δαπάνης στις επενδύσεις λόγω του ότι επενδύουν περισσότερο σε μηχανήματα και εξοπλισμό και λιγότερο σε κτίρια· συντηρητικά, η εγχώρια δαπάνη εκτιμάται σε 1/3 της συνολικής επένδυσης. Συνεπώς η επένδυση των άλλων κλάδων για το 2014, επίσης καθαρή από εισαγωγές, εκτιμάται σε ~ € 215 εκ.

Βάσει των παραπάνω, το σύνολο της επενδυτικής δραστηριότητας του τουρισμού για το 2014 υπερβαίνει τα € 1,4 δισ. μικτά, εκ των οποίων ~ € 615 εκ αφορούν σε εγχώρια δαπάνη. Ελλείπει άλλων στοιχείων εκτιμούμε το ίδιο ποσό και για το 2015 και για το 2016.

¹ Τα στοιχεία βασίζονται σε μελέτη του SETE Intelligence που θα δημοσιευθεί προσεχώς και η οποία βασίζεται στην ανάλυση ισολογισμών χρήσης 2014 ξενοδοχειακών εταιρειών στις οποίες ανήκαν 1.982 μονάδες με 131.884 δωματίων (32% του συνόλου). Ανά κατηγορία, αντιπροσωπεύουν το 50% των δωματίων 5*, 41% των δωματίων 4*, 33% των δωματίων 3*, 21 % των δωματίων 2* και 5% των δωματίων 1*.

Η μελέτη θα δημοσιευθεί όταν ολοκληρωθεί και η επεξεργασία των ισολογισμών χρήσης 2015 και, τότε, θα αναθεωρηθεί και η εκτίμηση των επενδύσεων για το 2015 και για το 2016. Τα στοιχεία είναι προσωρινά και υπόκεινται σε αλλαγή.

ΤΑ ΕΜΜΕΣΑ ΟΦΕΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Για κάθε € 1
τουριστικών εσόδων το
ΑΕΠ αυξάνει κατά € 2,65

	% Κατανομή Τουριστικών Εσόδων	Πολλαπλασιαστής
Καταλύματα	45,3	2,50
Εστίαση	18,0	2,50
Θαλάσσιες Μεταφορές	9,0	2,41
Οδικές Μεταφορές	7,1	3,25
Εναέριες Μεταφορές	5,4	2,98
Εμπόριο	4,9	3,69
Ψυχαγωγία	3,8	1,90
Ταξιδιωτικά Γραφεία	3,7	3,68
Ενοικίαση Αυτ/των	1,8	1,39
Συνέδρια	1,0	4,13
Σταθμισμένος Μέσος Όρος		2,65

Πηγή: ΚΕΠΕ, IOBE - Επεξεργασία SETE Intelligence

Σύμφωνα με το IOBE (2012), κάθε € 1,0 που δημιουργεί η τουριστική δραστηριότητα, δημιουργεί έμμεση και προκαλούμενη πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα € 1,2 και άρα, συνολικά, δημιουργεί € 2,2 ΑΕΠ. Δηλαδή, ο πολλαπλασιαστής της τουριστικής δραστηριότητας ανέρχεται σε 2,2.

Στον πίνακα απεικονίζονται οι πολλαπλασιαστές των επιμέρους κλάδων της ελληνικής οικονομίας σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΚΕΠΕ (2014), καθώς και η ποσοστιαία συμβολή του κάθε υποκλάδου στην ελληνική τουριστική δραστηριότητα σύμφωνα με την μελέτη του IOBE (2012).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, ο προκύπτων πολλαπλασιαστής του τουρισμού για την ελληνική τουριστική οικονομία ανέρχεται σε **2,65** που σημαίνει πως για κάθε € 1,0 από την τουριστική δραστηριότητα, δημιουργείται έμμεση και προκαλούμενη πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα € 1,65 και άρα, συνολικά, το ΑΕΠ αυξάνει κατά € 2,65.

Συνεπώς ο πολλαπλασιαστής της τουριστικής δραστηριότητας κυμαίνεται μεταξύ 2,2 και 2,65.

Κατηγορία Δαπάνης	2016, € εκ.	2017, € εκ.
Δαπάνη Εισερχόμενων Τουριστών	€12.749	€14.202
Δαπάνη Τουριστών Κρουαζιέρας	457	462
Δαπάνη Εταιρειών Κρουαζιέρας	169	171
Αερομεταφορές	1.326	1.432
Θαλάσσιες Μεταφορές	133	90
Εγχώριος Τουρισμός	1.287	1.323
Επενδύσεις	615	615
Άμεση Επίπτωση Τουρισμού	€16.736	€18.295
ως % ΑΕΠ	9,6%	10,3%
πολλαπλασιαστής IOBE	2,2	2,2
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€36.818	€40.249
ως % ΑΕΠ	21,1%	22,6%
πολλαπλασιαστής ΚΕΠΕ	2,65	2,65
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€44.349	€48.481
ως % ΑΕΠ	25,5%	27,3%
ΑΕΠ	€174.199	€177.735

Πηγή: SETE Intelligence

Τα στοιχεία του ΑΕΠ υπόκεινται σε αλλαγή

Σύμφωνα με την 1^η εκτίμηση της ΕΛΣΤΑΤ, το ΑΕΠ της χώρας, σε τρέχουσες τιμές, το 2017 διαμορφώθηκε στα **€ 177.735 εκ.** αυξημένο κατά **+2,0%** σε σύγκριση με το 2016 (€ 174.199 εκ.).

Συνοψίζοντας τα στοιχεία για τον τουρισμό που παραθέσαμε παραπάνω και συγκρίνοντάς τα και με το ΑΕΠ της χώρας προκύπτει η ακόλουθη εικόνα:

- η άμεση συνεισφορά του τουρισμού στη διαμόρφωση του ΑΕΠ ανήλθε στο **10,3%** ή σε περίπου **€ 18,3 δισ.** αυξημένη κατά **+9,3%** σε σύγκριση με το 2016,
- συνυπολογίζοντας και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη, η συνολική συνεισφορά ανέρχεται μεταξύ **€ 40,3** και **€ 48,5 δισ.**, δηλαδή κυμάνθηκε μεταξύ **22,6%** του ΑΕΠ και **27,3%** του ΑΕΠ, καθιστώντας τον τουρισμό βασικό πυλώνα της Ελληνικής οικονομίας,
- το ΑΕΠ παρουσίασε αύξηση **+2,0%**, ενώ η δραστηριότητα του τουρισμού αυξήθηκε κατά **€ 1.559 εκ.** (άμεσα) ή περίπου **€ 3.430 / 4.132 εκ.** έμμεσα και άμεσα,
- περισσότερο από το **90,0%** του εισοδήματος της τουριστικής δραστηριότητας προέρχεται από το εξωτερικό, καθιστώντας τον τουρισμό σχεδόν αμιγώς εξαγωγική δραστηριότητα.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Ο τουρισμός στηρίζει
τα εισοδήματα της
Περιφέρειας

Περιφέρεια	% κατανομή εσόδων εισερχόμενου τουρισμού 2017	αναλογία άμεσης τουριστικής δαπάνης 2017 - σε € εκ.	% Κατανομή ΑΕΠ Περιφέρειας 2017* - σε € εκ.	άμεση συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ Περιφέρειας με στοιχεία 2017	κατά κεφαλὴν ΑΕΠ 2015 σε €
Ν. Αιγαίο	25,7%	4.706	6.127	76,8%	18.153
Κρήτη	23,0%	4.199	8.858	47,4%	13.912
Αττική	14,7%	2.683	85.055	3,2%	22.192
Κεντ. Μακεδονία	13,0%	2.386	23.908	10,0%	12.557
Ιόνια Νησιά	12,5%	2.286	3.132	73,0%	15.039
Πελοπόννησος	2,2%	396	7.840	5,0%	13.358
Θεσσαλία	2,0%	373	9.139	4,1%	12.393
Αν. Μακεδονία & Θράκη	2,0%	363	6.815	5,3%	11.164
Ήπειρος	1,5%	279	3.918	7,1%	11.500
Δυτ. Ελλάδα	1,1%	205	8.180	2,5%	12.097
Β. Αιγαίο	1,2%	215	2.501	8,6%	12.582
Στερεά Ελλάδα	0,8%	146	7.923	1,8%	14.117
Δυτ. Μακεδονία	0,3%	58	4.339	1,3%	15.642
Σύνολο Χώρας	100,0%	18.295	177.735	10,3%	16.294

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΤτΕ – Επεξεργασία SETE Intelligence

* Η κατανομή του ΑΕΠ των Περιφερειών είναι εκτίμηση λαμβάνοντας υπόψη την ποσοστιαία κατανομή του 2015

Ελλείπει στοιχείων για την περιφερειακή κατανομή της συνολικής τουριστικής δαπάνης, η εκτίμησή της γίνεται προσεγγιστικά, βάσει της κατανομής των εσόδων του εισερχόμενου τουρισμού. Τα στοιχεία αυτά συγκρίνονται με την εκτίμηση του ΑΕΠ της κάθε Περιφέρειας, λαμβάνοντας υπόψιν αφενός το ΑΕΠ του 2017 και αφετέρου την τελευταία διαθέσιμη % κατανομή (στοιχεία 2015).

Λόγω της προσεγγιστικής φύσης των στοιχείων του πίνακα, η εικόνα που αναδεικνύει είναι κατά κύριο λόγο ενδεικτική.

Παρόλα αυτά είναι εντυπωσιακή η συμμετοχή του τουρισμού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ του Νοτίου Αιγαίου (76,8%), της Κρήτης (47,4%) και των Ιόνιων Νήσων (73,0%). Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι - εξαιρούμενης της Αττικής - το Νότιο Αιγαίο, με κύρια οικονομική δραστηριότητα τον τουρισμό, έχει το υψηλότερο κατά κεφαλὴν ΑΕΠ ενώ επίσης η Κρήτη και τα Ιόνια Νησιά έχουν από τα υψηλότερα.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Ιδιαίτερα υψηλή είναι η συμβολή του τουρισμού στην κάλυψη του ελλείματος του εμπορικού ισοζυγίου

	2016 (εκ. €)	2017 (εκ. €)	% μεταβολή
Ισοζύγιο Αγαθών	-16.582	-18.353	-10,7%
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις (περ. κρουαζιέρα)	13.207	14.665	11,0%
ως % ελλείματος Ισοζυγίου Αγαθών	80%	80%	
Εκτίμηση Εσόδων από Μεταφορές	1.627	1.692	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις και Μεταφορές/Ισοζύγιο αγαθών	89%	89%	
Εξαγωγές Αγαθών	24.487	27.929	14,1%
Εξαγωγές Αγαθών πλην Πλοίων και Καυσίμων	18.175	19.901	9,5%
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις / Εξαγωγές Αγαθών	54%	53%	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις και μεταφορές / Εξαγωγές Αγαθών	61%	59%	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις / Εξαγωγές Αγαθών πλην Πλοίων και Καυσίμων	73%	74%	
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις και μεταφορές / Εξαγωγές Αγαθών πλην Πλοίων και Καυσίμων	82%	82%	

Πηγή: ΤτΕ – Επεξεργασία SETE Intelligence

* Τα στοιχεία εσόδων για το 2017 είναι προσωρινά και υπόκειται σε αλλαγή

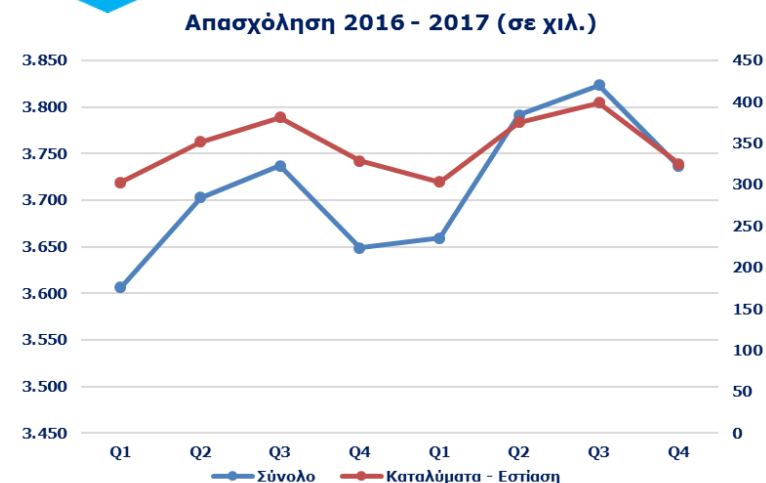
Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων της χώρας που εξισορροπούν το Ισοζύγιο Πληρωμών. Συγκεκριμένα, για το 2017 **οι ταξιδιωτικές εισπράξεις κάλυψαν το 80,0% του ελλείματος του Ισοζυγίου Αγαθών** (όσο και το 2016). Μάλιστα αν συνυπολογιστούν και τα έσοδα αερομεταφορών, κρουαζιέρας κλπ. που η ΤτΕ υπολογίζει σε άλλους κωδικούς του ισοζυγίου πληρωμών, τότε η συμβολή του εισερχόμενου τουρισμού στην κάλυψη του ελλείματος ισοζυγίου αγαθών φτάνει το **89,0%** (όσο και το 2016).

Επίσης, οι εισπράξεις από τον τουρισμό το 2017 αντιπροσωπεύουν το **53,0%** (έναντι 54,0% το 2016) του συνόλου των εισπράξεων από τις εξαγωγές κάθε μορφής αγαθών που κάνει η χώρα. Αν στις εισπράξεις αυτές συνυπολογιστούν και τα έσοδα από τις μεταφορές, τότε το σύνολο ισούται με το **59,0%** (έναντι 61,0% το 2016) των εισπράξεων από τις εξαγωγές αγαθών.

Αν από τις εξαγωγές αγαθών αφαιρεθούν οι εξαγωγές πλοίων και καυσίμων, τότε το ποσοστό των εισπράξεων από τον τουρισμό ισούται με το **74,0%** (έναντι 73,0% το 2016) του συνόλου των εισπράξεων από τις εξαγωγές αγαθών. Επίσης, εάν στις εισπράξεις του τουρισμού συνυπολογίσουμε και τις μεταφορές, το ποσοστό των εισπράξεων ισούται με το **82,0%** (όσο και το 2016) των εισπράξεων από τις εξαγωγές αγαθών που κάνει η χώρα πλην πλοίων και καυσίμων.

Εξέλιξη απασχόλησης για τα έτη 2016 - 2017 (σε χιλ.)								
	2016				2017			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Σύνολο	3.606	3.703	3.737	3.649	3.659	3.791	3.824	3.736
% μεταβολή					1,5%	2,4%	2,3%	2,4%
Καταλύματα - Εστίαση	303	352	381	329	303	375	399	325
% μεταβολή					0,2%	6,6%	4,6%	-1,0%

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΛΣΤΑΤ – Επεξεργασία SETE Intelligence

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΛΣΤΑΤ – Επεξεργασία SETE Intelligence

Ο τουρισμός, εκτός από την μεγάλη συμβολή του στο ΑΕΠ της χώρας έχει μεγάλη συμβολή και στην απασχόληση και, τα τελευταία χρόνια έχει συμβάλει σημαντικά στην μείωση της ανεργίας. Η πορεία αυτή συνεχίστηκε και το 2017, ιδιαίτερα στο 2^ο και 3^ο τρίμηνο, όπου η απασχόληση στον τουρισμό αυξήθηκε +6,6% και + 4,6% αντίστοιχα.

Όπως ήδη αναφέρθηκε (βλ. πίνακα στην σελ. 12 με στοιχεία IOBE (2012)), τα καταλύματα και η εστίαση αντιπροσωπεύουν το 63,3% της τουριστικής δαπάνης στην Ελλάδα.

Με την υπόθεση εργασίας ότι αντίστοιχη είναι και η συμβολή των δύο αυτών κλάδων στην απασχόληση σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό, μπορούμε να συνάγουμε ότι το σύνολο της απασχόλησης

που δημιούργησε ο τουρισμός κατά την αιχμή (Q3) του 2017 εκτιμάται σε **630 χιλιάδες εργαζόμενους ή το 16,9% της συνολικής απασχόλησης**. Αν συνυπολογισθούν, με πολλαπλασιαστική αντίστοιχο του ΑΕΠ (2,2 ή 2,65), τότε η συνολική απασχόληση (άμεση και έμμεση) που δημιουργεί ο τουρισμός ανέρχεται στο **37,2% έως 44,8%** του συνόλου.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, ο τουρισμός το 2017:

- παρουσίασε **αύξηση εσόδων από το εξωτερικό κατά +11,4% ή + € 1.453 εκ.**
- η **συνολική αύξηση της δραστηριότητας εκτιμάται σε + € 1.559** (από € 16.736 εκ. άμεσης συνεισφοράς στο ΑΕΠ το 2016 σε € 18.295 εκ. το 2017)
- **συνέβαλε άμεσα στη δημιουργία του 10,3% του ΑΕΠ της χώρας**, ενώ η άμεση και έμμεση **συμβολή του εκτιμάται από 22,6% έως 27,3%**,
- από κάθε **€ 1,0 τουριστικής δραστηριότητας, δημιουργείται επιπλέον € 1,2 έως 1,65 πρόσθετης οικονομικής δραστηριότητας**. Ως αποτέλεσμα για κάθε € 1,0 τουριστικού εσόδου, το ΑΕΠ της χώρας αυξάνεται κατά € 2,2 έως € 2,65, **δηλαδή ο τουρισμός είναι ένας κλάδος με μεγάλη διάχυση ωφελειών στην οικονομία**,
- σε **Κρήτη, Νότιο Αιγαίο και Ιόνιο συνεισφέρει άμεσα στη δημιουργία άνω του 47,4% του ΑΕΠ των Περιφερειών** αυτών. Οι Περιφέρειες αυτές έχουν από τα υψηλότερα κατά κεφαλήν ΑΕΠ στη χώρα, τεκμηριώνοντας την άποψη ότι ο τουρισμός οδηγεί σε βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των περιοχών στις οποίες αναπτύσσεται,
- **συμβάλλει άμεσα στην αιχμή (Q3) στο 16,9% της απασχόλησης και συνολικά (άμεσα και έμμεσα) μεταξύ 37,2% και 44,8% ενώ αποτέλεσε και αποτελεί βασικό μοχλό μείωσης της ανεργίας,**
- **κάλυψε με τις ταξιδιωτικές εισπράξεις το 80,0% του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών**. Οι εισπράξεις αυτές ισούνται με το 74,0% των εισπράξεων από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων που εξαγει η χώρα, εξαιρουμένων των εισπράξεων από εξαγωγή πλοίων και καυσίμων.
- **αν στις ταξιδιωτικές εισπράξεις συνυπολογισθούν και οι εισπράξεις από αερομεταφορές και θαλάσσιες μεταφορές από τον εισερχόμενο τουρισμό, τότε το σύνολο των ταξιδιωτικών εισπράξεων ισούται με το 82,0% των εισπράξεων από τις εξαγωγές όλων των άλλων προϊόντων πλην πλοίων και καυσίμων.**

Είναι προφανές από τα παραπάνω αφενός η σπουδαιότητα του τουρισμού για την ελληνική οικονομία και αφετέρου ο δυναμισμός του κλάδου.

Πηγές

- Ελληνική Στατιστική Αρχή
- Τράπεζα της Ελλάδος
- Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας
- Cruise Line Industry Association
- Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Επιβατηγού Ναυτιλίας
- IOBE (2012), Η επίδραση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία
- ΚΕΠΕ (2014), Οικονομικές Εξελίξεις, Τεύχος 24, Ιούνιος 2014
- Άρης Ίκκος (2015), Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2014 (ΙΝΣΕΤΕ)
- G.P. Wild (international) Limited and Business Research & Economic Advisors (BREA) (2007)
Contribution of Cruise Tourism to the Economies of Europe”
- CTM (2015), «Κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη της κρουαζιέρας στην Ελλάδα» (ΙΝΣΕΤΕ)
- CLIA (2016), Contribution of Cruise Tourism to the Economies of Europe 2015

Η παρούσα μελέτη υλοποιήθηκε από το ΙΝΣΕΤΕ στο πλαίσιο της Πράξης: «Ενίσχυση της θεσμικής και επιχειρησιακής ικανότητας του ΣΕΤΕ» με κωδικό MIS 5000993, η οποία εντάσσεται στο **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση ΕΣΠΑ 2014-2020”** και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
**Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

www.sete.gr

www.insete.gr